תלמוד בבלי · אחרונים · גליון הש״ס · סדר זרעים

גליון הש"ס על ברכות

רבי עקיבא איגר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

גליון הש"ס על ברכות

רבי עקיבא איגר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/גליון-השס-על-ברכות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 5
דף ג. 5
דף ג: 5
דף ד: 5
דף ה: 6
דף ו. 6
דף ו: 6
דף ז: 6
דף ח. 6
דף י. 7
דף י: 7
דף יא: 7
דף יב. 7
דף יב: 8
דף יג. 8
דף יג: 8
דף יד. 8
דף טו. 8
דף טז. 8
דף יז. 8
דף יז: 9
דף יח: 9
דף יט. 9
דף כ. 9
דף כ: 9
דף כא. 9
דף כב. 10
דף כג. 10
דף כג: 10
דף כד. 10
דף כד: 10
דף כה. 10
דף כה: 10
דף כו: 11
דף כז. 11
דף כז: 11
דף כח. 11
דף כח: 12
דף ל. 12
דף ל: 12
דף לא. 12
דף לא: 12
דף לב: 12
דף לג. 12
דף לג: 13
דף לד. 13
דף לה. 13
דף לה: 13
דף לו. 13
דף לו: 13
דף לז. 14
דף לח. 14
דף לח: 14
דף לט. 14
דף לט: 15
דף מ. 15
דף מ: 15
דף מא. 15
דף מב. 15
דף מב: 15
דף מג. 15

דף מג: 15
דף מד. 16
דף מה. 16
דף מו. 16
דף מו: 16
דף מז: 16
דף מח. 16
דף מח: 16
דף מט. 17
דף מט: 17
דף נא. 17
דף נא: 17
דף נג. 17
דף נד: 17
דף נו. 18
דף נז: 18
דף נט: 18
דף ס. 18
דף סב: 18
דף סג: 18
דף סד. 18

דף ב.

במתני' כדי להרחיק. עי' תוס' פסחים ק"כ ע"ב ד"ה אמר רבא:
בתוס' מברך כו' כדי להמתין לחבריהם כו'. עי' תוס' לקמן ד ע"ב ד"ה דאר"י. ובתוס' כ"ז ע"ב ד"ה והלכתא ובמגילה כ"ג ע"א תוס' ד"ה כיון:
בהגהת מוהרי"ב אחר מלת הכל. וע"ע גיטין ל"ד ע"ב תוס' ד"ה אלמנה:

דף ב:

גמ' טהר יומא. עתוי"ט רפ"ב דזבחים ד"ה וטב"י:
בהגהת מהרי"ב אחר תיבת ביה"ש. אבל קשה לי הא בשבת שם איתא דלר"י שיעור בה"ש ב' תלתי או ג' רביעי מיל וצ"ע:
תוס' ד"ה משעה כו'. מתי יתפלל כו'. וכי בעני עו"ג יהי' שעורא. בספר חדות יעקב בשם גליון תוס' בכ"י:

דף ג.

גמ' מפני חשד. עיין שבת כג ע"ב:

דף ג:

גמ' בתרי חשד נמי ליכא. עש"ך יו"ד סי' קמ"א ס"ק כ"ז:
שם וכה"א ועצת אחיתופל כו'. עיין תשובת רשב"א סי' מ"ח:
תוס' ד"ה אין אומרין כו'. ודו קא בד' אמות שלו. עי' תוס' ב"ק ט"ז:
ד"ה שהושיבו. שמשם ראיה לזה:

דף ד:

בגמ' וכל העובר על ד"ח. עירובין כ"א ע"א ועי' רש"י סוטה ד ע"ב ד"ה נעקר ובתוס' שם:
שם מאורתא נמי הוי. ע"ל ט' ע"א:
שם כיון דתקינו רבנן השכיבנו. עי' תשובת הרשב"א סימן נ"א:
שם בכל יום ג"פ. בהרא"ש ליתא ג"פ וכן בטור וברוקח סימן ש"ך איתא כל האומר תהלה לדוד בכל יום מובטח לו:
שם מפני שיש בה מפלתן. עי' תשובת הרשב"א סימן מ"ט:
בהגהת מהרי"ב אחר הס"ד והלכתא. וע"ע מגילה כ"ג ע"א תוס' ד"ה כיון:

דף ה:

תוד"ה לא כו'. אין אדם זוכה. עי' שבת דף נה ע"ב תוד"ה ארבעה:

דף ו.

גמ' אין תפלתו של אדם כו'. עי' ע"ז ד ע"ב תוס' ד"ה כיון וגרסתם אלא עם הצבור:
רש"י ד"ה ומנין לעשרה וכו' עדה כו'. לקמן כ"א ע"ב:

דף ו:

גמ' מיד הוא כועס כו'. עי' בזוה"ק פרשת תרומה [ד' קל"א ע"א] ועי' בתשובת רשב"א סי' נ':
שם כל הנהנה מסעודת חתן כו'. מג"א סימן קנ"ו:

דף ז:

גמ' אפ"ה לא אקנא ביה כו'. עב"ב קכג ע"א וברש"א בח"א:
שם אלא שמות. עי' שם קמג ע"ב תוד"ה שהיו:
שם קינה לדוד מיבעי ליה. עיין בזוה"ק פרשה ויצא ד"ה וירא והנה באר בשדה. דמשני דחשיב דוד דקוב"ה סליק ליה חובוי להההוא עלמא. כיון דחמא דהכא בהאי עלמא בעי למיגבי מיניה חדי תו דחמא כו':
שם הא בצדיק גמור כו'. עי' זוה"ק ר"פ פינחס:
שם שעה משחקת לו שאני כו'. מג"א ס"ס קנ"ו:
שם גדולה שמושה כו'. עי' תוס' כתובות י"ז ע"א ד"ה מבטלין:

דף ח.

גמ' כל העוסק בתורה כו'. ברי"ף איתא ומצוי בבהכ"נ:
שם לעולם ידור כו'. מג"א סימן תר"ח סק"ג:
שם בין פסוקא לפסוקא כו'. עי' יומא ע ע"א בת"י ד"ה ולא מפני:
רש"י ד"ה כמשחל כו' כמושך כו'. כי מן המים משיתהו שמות ב' (מתרגם מן מיא שחלתיה):

דף י.

גמ' בעי רחמי. עיין תענית כג ב ובזוה"ק פ' וירא במדרש הנעלם בפ' המכסה אני מאברהם:
שם דנפקי מינאי. עי' טורי אבן ר"ה יז ב ד"ה ל"ק:
שם אפילו חרב חדה. עי' תוס' נדה טז ב ד"ה הכל:

דף י:

גמ' מאי קיר. ירושלמי [ברכות פ"ד] ופ' חלק ושם איתא עוד דרשות בזה:
שם כל המארח ת"ח. עי' יומא ע"א א ובכתובות קה ב:
במשנה והטיתי כו'. עי' תוס' יבמות יד א ד"ה לא עשו:

דף יא:

בגמ' לעסוק כו'. ברי"ף הגירסא על ד"ת:
שם ועוסקי כו'. ברי"ף הגירסא ולומדי תורתך לשמה שם הלכך כו'. ברי"ף והרא"ש הגירסא אמר ר"פ הלכך:

דף יב.

תוס' ד"ה לא כו' לחומרא כו' ולא שייך הכא לומר ספק ברכות לקולא [**ובמג"א סימן ר"ט ס"ק ג' הקשה כן**] **דכבר כתב הרש"א בפסחים קב ע"א בפי' רשב"ם ד"ה להודיעך כחו.** דל"ש כן אלא בברכת המצות דהברכות אינן מעכבות. אבל בברכת הנהנין אסור לאכול בלא ברכה ע"ש. ולא הוי כאן חשש ברכה לבטלה. דאם לא יברך יהא אסור לו לשתות. אח"ז ראיתי באבן העוזר (סימן רי"ד) שכ"כ מסברא דנפשיה ולא הביא דברי הרש"א. ועי' מ"ש לקמן (מ"ט ע"ב) בתוס' ד"ה ר"מ:
בא"ד שאמר בפה"ע תחת בפה"ג. משמע מזה דאם בירך על היין בפה"ע דלא יצא. [וכ"כ המג"א סימן ר"ח ס"ק כ"ב בשם תשובת ר"י הלוי] ותמוה לי דהא יין שם פרי עליו. דהא מברכין בפה"ג וא"כ שפיר מברך בפה"ע. אלא דהי' לו לברר יותר שהוא מגפן. וא"כ לא גרע מבירך שהכל דקיי"ל דיוצא. אח"ז מצאתי בעזה"י בתשובת גינת וורדים חלק או"ח סכ"ט דהעלה לעיקר דיצא:

דף יב:

תוס' ד"ה כרע כו' שיגביה כו'. עי' תוס' לקמן ל"א ע"א ד"ה ומוצאו:
תוס' ד"ה והלכתא כו' מחזירין אותו. עיין תוס' לקמן לד ע"א ד"ה אמצעיות:

דף יג.

גמ' כל הקורא כו'. מג"א סימן קנו ועיין פר"ח ס"ס ס"ו:
גמ' ההוא מבע"ל כו'. עיין תוס' סוטה י"ז ע"ב ד"ה דכתיב:
תוס' ד"ה כלשון כו' דהא עזרא כו'. עיין מג"א ריש סימן קל"ה:

דף יג:

גמ' זו ק"ש של ריה"נ. עי' בר"י בפרקין יא. ד"ה מתני' האומנין:
תוס' ד"ה שואל כו' דמשמע כו'. ע' תשובת באר שבע סימן י:

דף יד.

גמ' מטעמת כו'. עי' ילקוט ש"א י"ד בפסוק ויפדו העם את יונתן:

דף טו.

תוס' ד"ה אמאן כו' ומדלא הזכיר. ע' תוס' שבת יא ע"א ד"ה כגון רשב"י:

דף טז.

רש"י ד"ה ואין מברכין לפניה שאינה מן התורה. עי' לקמן (דף לה ע"א) תוס' ד"ה לפניו וד"ה אלא. ויומא (דף עט ע"א) תוס' ד"ה ולא בירך. ובסוכה (דף כו ע"ב) תוס' ד"ה ולא בירך. וחולין (דף קז ע"א) תוס' ד"ה ולא בירך:
תוס' ד"ה וחותם כו' במלאכת בעה"ב. עי' לקמן (דף מו ע"א) תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי פועלים עוקרים אותה. וצ"ע:

דף יז.

ברש"י ד"ה אני כו' וכן חברי עם הארץ. עי' סוכה דף לט ע"א תוס' ד"ה הלוקח:

דף יז:

ברש"י שבחא דאוריית' כו' **הלכות החג כו'**. עי' רש"י לקמן ל ע"א ד"ה שבתא דרגלא כו' ועצרת כו':

דף יח:

גמ' ואף ר' יונתן הדר ביה. עי' סוטה דף לד ע"ב תוס' ד"ה אבותי:
רש"י ד"ה ונחת כו' כדי לעסוק בתורה. עי' ב"ק דף פ"ב ע"ב תוס' ד"ה אתא:

דף יט.

גמ' ואר"י מאי קראה שנא' כמעט כסדום. עיין מו"ק דף יח ע"א תוס' ד"ה ואתייא:

דף כ.

גמ' רב גידל הוה רגיל כו' ויתיב כו'. עי' תו' פסחים קי ע"א ד"ה האי מאן:

דף כ:

גמ' ומן התפלין פשיטא. עיין תוס' עירובין צו ע"ב ד"ה לא ס"ד:
שם ובמזוזה פשיטא. עיין יומא דף י"א ע"ב ואם כן לא הוה פשיטא דלא נימא למעט מן ביתך ולא ביתה. וצע"ק:
שם ובבהמ"ז פשיטא. עיין לקמן בסמוך א"ל רבינא לרבא נשים בבהמ"ז דאורייתא או דרבנן. וצ"ע:
שם נשים בבהמ"ז דאורייתא. ע' תשובת תשב"ץ ח"א סימן קס"ט:
שם ולטעמיך קטן. ע' בר"ן מגילה פ"ב (ובדף הספר רס"ב א) בשם הרמב"ן וצע"ג. אח"ז ראיתי ברמב"ן במלחמות שי"ל גירסא אחרת כאן:
שם דאתי דרבנן ומפיק דרבנן. עי' ר"ה לג ע"א תוס' ד"ה הא ר' יהודה ועירובין צו. תוס' ד"ה דילמא [ומגילה יט: תוס' ד"ה ור"י]:
שם אמר רבינא זאת אומרת. עי' בטורי אבן מגילה יט ע"ב בד"ה ר"י מכשיר:

דף כא.

גמ' אינו חוזר וקורא. עי' ברבינו יונה לעיל פ"ב י"א ד"ה באמצע:
שם מ"ט ק"ש דרבנן. עי' בב"ק פז ע"א תוס' ד"ה וכן היה ר"י פוטרו מכל המצות האמורות בתורה ובסוטה לב ע"ב תוס' ד"ה ורבי ובמנחות מג ע"ב תוס' ד"ה ואיזו:

רש"י ד"ה שאינו כו' כלומר שלא מצינו. וכיוצא בזה בב"מ פח ע"ב ועיין קדושין טו ע"ב תוס' ד"ה א"ק:
תוס' ד"ה ור"י כו' אבל ודאי התפלל. עי' לקמן כט ע"א תוס' ד"ה מפני:

דף כב.

רש"י ד"ה ובועלי נדות אם טבלו לקריין. עי' מ"ל פ"ג ה"ג מהל' ביאת המקדש:

דף כג.

תוס' ד"ה שהרי וכו' שמקבלין טומאה באהל המת. כדאיתא זבחים דף ג ע"א:

דף כג:

רש"י ד"ה ולא יישן בהן שמא יפיח. עיין סוכה דף כ"ו ע"א וצ"ע:

דף כד.

תוס' ד"ה והתניא כו' דלא אשכחן אשתו דמקריא בני ביתו. עי' פסחים דף צט ע"ב תוס' ד"ה ולא יפחתו. ועי' פר"ח או"ח בלקוטיו (סימן רצ"ח):

דף כד:

תוס' ד"ה פסק ר"ח וכו' דאע"ג דר"ח וכו'. עי' בב"מ (דף לג ע"א):

דף כה.

גמ' כאן בקטנים. ע' בכורות מ"ד ע"ב תוס' ד"ה אימתי:
רש"י ד"ה בזמן שיש כו' שדרכן לתתן כו'. עי' ברש"י כתובות ע"ז ע"א ד"ה מקמץ וצ"ע:
שם בעבוד העורות. וכן איתא בילקוט פ' בא בפסוק ולא יחרץ כלב לשונו. ולא עוד אלא שזכו לעבד עורות מצואתן ולכתוב בהם סת"ם:

דף כה:

רש"י ד"ה אבל כו' כבר בטלו. עי' ע"ז דף עג ע"א תוס' ד"ה כי אתא.
רש"י ד"ה מאן שמעת ליה כו' לא ידעתי כו'. וכן ברש"י שבת טז ע"ב ד"ה למ"ד. יז ע"א ד"ה הניחא. מט ע"ב ד"ה לא זזו. קז ע"ב ד"ה הטפויין. קלח ע"ב ד"ה באדם וד"ה זה הקץ. ערובין מ ע"ב ד"ה דרב אחא. פסחים לד ע"ב ד"ה תנא [פ"א. ד"ה אבל]. קטז ע"ב

ברשב"ם ד"ה נצוח. יומא יט ע"א ד"ה שער הדלקה. עב ע"ב ד"ה הא כמ"ד פה ע"א ד"ה ולוי הסדר. סוכה כז ע"ב ד"ה שלא העמיד. כח ע"א ד"ה שיחות. כט ע"א ד"ה בשביל. מז ע"א ד"ה שיר. נב ע"ב ד"ה שבעה. ביצה טו ע"ב ד"ה ופירותיה. כה ע"ב ד"ה צלף. תענית סוף פ"ב ד"ה שמעיה. מגילה יד ע"א ד"ה נבואה. סוטה לז ע"ב ד"ה אלא זה. מט ע"א ד"ה זיו החכמה. קדושין ל ע"א ד"ה לא זזו. ב"ק ה ע"ב ד"ה ולמ"ד. נז ע"ב ד"ה לא א"א. סנהדרין יד ע"א ד"ה טורמוסין. מח ע"ב ד"ה והלא. ע ע"ב ד"ה בפת. שבועות לז ע"א ד"ה לא א"א. זבחים כב ע"א ד"ה והא תנא. נו ע"ב ד"ה לב' ימים. מנחות קה ע"ב ד"ה שמעינן. חולין [מו ע"ב ד"ה נצרר] נ ע"ב ד"ה איסטומכא. נב ע"א ד"ה בר זכאי. נה ע"ב ד"ה והרי. קכו ע"ב ד"ה גולל. קלא ע"א ד"ה תשעה. ערכין י ע"א ד"ה ולא מוסיפין. יא ע"ב ד"ה אלא. יג ע"א ד"ה מתשעה. תמורה טו ע"ב ד"ה כיוצא. כח ע"ב ד"ה כעבד נמי:

דף כו:

גמ' תפלות אבות תקנום. עי' תענית (דף כ"ח ע"א) ברש"י ד"ה הללו:
שם ואין שיחה אלא תפלה. בשאלתות דרא"ג פ' לך לך איתא שנאמר אשפוך לפניו שיחי. וכן הוא בתוס' ע"ג (דף ז' ע"ב) ד"ה ואין:
תוס' ד"ה ואין כו' ובפרק חלק הוא אומר להיפך. וכן בסנה' (ד' צ"ו ע"ב) ואין כסף אלא צדיקים שנאמר ואכרה לי. ובחולין (דף צ"ב ע"א) אומר בהיפך:

דף כז.

גמ' שממאנין את הקטנה. הקטנות כצ"ל [וכמבואר בנדה ח]:
שם ועל תמיד של שחר. עי' ברש"י משלי לא ועי' מנחות ד' סד ע"ב תוס' ד"ה ועל:
שם לאחוריה דרב. תפלה של חול. כן הוא בבה"ג:

דף כז:

גמ' והמחזיר שלום לרבו. ברי"ף ובראש"ש ליתא להא והמחזיר שלום לרבו:
שם דתלמיד חבר הוה. עיין קדושין ד' מ"ו ע"א תוס' ד"ה נראין:
שם וקודם גזרה הוה. ע' שבת ד' מ' ע"ב ברש"י ד"ה דהא מעשה. וברשב"א בחדושיו שם:

דף כח.

גמ' מכותלי ביתך. עיין תשב"ץ ח"א ענין קמב:
שם ונקרא פושע. עיין לקמן (דף מ"ג ע"ב):

שם כי הוה חליש מגירסא. עיין עירובין (דף כ"ח ע"ב):

דף כח:

גמ' כשחלה ר"א. במס' דרך ארץ רבה פ"ג איתא ר"א בן עזריה. וע"ש עוד איזה שינויים:
שם הני י"ח כנגד מי. עי' מדרש תנחומא ר"פ וירא עוד איזה טעמים. ושם איתא דריב"ל אמר נגד י"ח אזכרות שאמר דוד בהבו לה' בני אלים:

דף ל.

גמ' היה עומד אחורי בית הכפורת. עי' ברבינו יונה פ"ק דף ו' ע"א ובדף הספר דף ה' ע"ב:
רש"י ד"ה בשבתא דרגלא וכו' ועצרת. עי' לעיל י"ז ע"ב ברש"י ד"ה שבחא ותוס' שם ד"ה תרי זימני:

דף ל:

מתני' אפי' המלך. עי' יומא י"ט ע"ב תוס' ד"ה בם:

דף לא.

גמ' כבר מפורש על ידי חנה. עי' יומא עג ע"א:
שם יכול ישאל אדם צרכיו. עי' לקמן לב ע"א:

דף לא:

תוס' ד"ה מורה וכו' ובא ללמוד לפניו. עי' תה"ד סימן קל"ח:

דף לב:

גמ' כל כהן שהרג. בהגהה מוהרי"ב זצ"ל וכן בתוס' יבמות (דף ז ע"א) ד"ה שנאמר. וע' בתוי"ט סוף פרק ז' דבכורות:
תוס' ד"ה גדולה וכו' בלא תפלה. וע' תשובת מהרשד"ם חא"ח סי' ל':

דף לג.

גמ' נתן עקבו על פי החור. עיין יפה מראה בתענית (פרק ג סימן יז) ד"ה מפלתו:

דף לג:

גמ' אלא מטין אתמר. עיין תשובת דבר שמואל (סימן קיד):
במתני' האומר על קן צפור. ע' זוה"ק פ' אמור על פסוק אדם ובהמה תושיע ה'. ובמדרש רבה פרשת כי תצא (פ"ו):

דף לד.

רש"י ד"ה מתחלת הברכה וכו' וממילא כו'. עיין בקרבן נתנאל שמצא גירסא בקלף. תיובתא דרב אסי לימא תהוי תיובתא דר"ה אמר לך ר"ה:
גמ' אר"ש בן פזי אריב"ל. במדרש רבה בראשית פרשה לט איתא ריב"נ בשם ריב"ל אמר ר"ג תחלת כל ברכה שוחה והמלך בתחלת כל ברכה ובסוף כל ברכה שוחה. רבי סימון בשם ריב"ל אמר המלך משהיה כורע לא היה נזקף:
רש"י ד"ה מתחלת הברכה וכו' וממילא כו'. עיין בקרבן נתנאל שמצא גירסא בקלף. תיובתא דרב אסי לימא תהוי חיובתא דר"ה אמר לך ר"ה:

דף לה.

גמ' אחליה והדר אכליה. בירושלמי פ"ז דפאה אמר אהך דרשה דהכא לא מתמנעי רבנן בין ה' לח'. וכן הוא בירושלמי פ"ה דשבת על דרשה דאלה הדברים אלו ל"ט מלאכות:
שם חד תני כרם רבעי. עי' סוטה מג ע"ב רש"י ד"ה קלא וצע"ג:
שם כרם זית איקרי. וכעין זה חולין קלט ע"ב וש"נ:
תוס' ד"ה ולמאן כו' שוה פרוטה. וכן הוא ברבינו יונה ובש"ע ותמוה לי כיון דילפינן חלול חלול ממעשר ליבעי חלול על דבר שעליו צורה וצ"ע:

דף לה:

תוס' ד"ה כאן בזמן. ועוד י"ל כו'. עי' תשובת רשד"ם (חא"ח סי' ל"ט):

דף לו.

גמ' הואיל וקשה לקוקיאני. כדאיתא שבת דף קט:

דף לו:

גמ' כל שיש בו כו'. ע' לקמן מ"א ע"ב תוס' ד"ה אלא כו':
רש"י ד"ה משיוציאו את הפרי כו'. עי' פסחים נ"ב ע"ב ברש"י ד"ה משיוציאו וצ"ע:

תוס' ד"ה כל כו'. ואם לדבק. לקמן ל"ט ע"א:
בא"ד א"צ לברך כו'. לישנא קייטא הוא מה דנקטו א"צ לברך הא אף אינו רשאי לברך במ"מ דהוי כמברך על שקדים במ"מ דהוי ברכה לבטלה:
בא"ד בתוך הסעודה. ק"ל הא שקדים תוך הסעודה טעון ברכה וצ"ע:

דף לז.

גמ' הכוסס כו'. עי' רש"י [לעיל לו ע"ב ד"ה כס] מגילה ז ע"ב ד"ה דאיכסייה [וביומא פא ע"א ד"ה שכוסס]:
תוס' ד"ה הכוסס כו'. שמא חכמים כיילי ליה בההוא וע' לקמן מ"ד ע"א:
תוס' ד"ה נתן כו' דאינו שותה בקביעות רק מלא לוגמיו. ע' לקמן ל"ט ע"א תוס' ד"ה בצר:

דף לח.

גמ' ור"נ סבר המוציא דמפיק משמע. ע' עירובין י"ט ע"א וצ"ע:
רש"י ד"ה כלמודין כנסרים. ע' תי"ט פ"ה מ"ט דכלים:
רש"י ד"ה שתיתא מאכל העשוי כו'. וכ"כ רש"י מלכים א יב:

דף לח:

גמ' והלכתא המוציא. עי' תורת חיים סנהדרין ע' ע"א ד"ה רי"א:
תוס' ד"ה משכחת לה וכו' שכל כך הוא טוב אחר הבישול כמו קודם לכן. עי' מתני' ספ"ב דתרומות ובר"ש שם:

דף לט.

רש"י ד"ה דורמסקין כו' הרי ברכתו בפה"ע ק"ל הא גם בפה"א עדיף משהכל אלא דהמברך סבר דשלקות מברך שהכל. וא"כ ג"כ בפה"ע אין ברכתו בפה"ע אלא שהכל כמבואר בסוגיא גבי זית מליח וצ"ע:
רש"י ד"ה ועביד תוך וכו' כקול תוך תוך. ע' פסחים עד ע"א ברש"י ד"ה ר' ישמעאל:
תוס' ד"ה בצר וכו' מלא לוגמיו כדי שיברך. עי' לעיל ל"ז ע"א תוס' ד"ה נתן ר"ג:
כא"ד והר"י היה אומר. עי' לקמן מ"ט ע"ב תוס' ד"ה ור"מ:
תוס' ד"ה נתן וכו' ומיירי בהסבו. עי' חולין ק"ו ע"א תוס' ד"ה ש"מ:

דף לט:

גמ' א"ל שלמן. מצינו שם זה בסוף מגילת רות ושם הוא מלא וי"ו:

דף מ.

גמ' סד"א הואיל ואר"י חטה מין אילן. ע' שבת דף ס"ו ע"א תוס' ד"ה כוורת:

דף מ:

גמ' כל ברכה שאין בה הזכרת השם. עי' לקמן דף נ"ד ע"ב תוס' ד"ה פטריתון:
רש"י ד"ה הלקט וכו' ועשאן גורן. ע' בב"ק דף צ"ד ע"א בפירש"י ד"ה מרחו:

דף מא.

גמ' כל המוקדם בפסוק. עי' טורי אבן חגיגה דף י"ב ע"ב ד"ה ואת הארץ:

דף מב.

גמ' אלא כי הא דאר"ח בר אשי. עי' ברמב"ן במלחמות פ"ב דשבת בד"ה ועוד כתב הרי"ף הא דרב גידל:
גמ' שלש תכיפות הן. עי' לקמן דף נ"ב ע"ב תוס' ד"ה תכף:
רש"י ד"ה לנטילת ידים דמים אחרונים. כך מבואר בסוגיין. אבל במ"ר דברים ובירושלמי פ' א"ע מבואר דקאי על נטילה ראשונה. ועיין תוס' סוטה דף ל"ט ע"א ד"ה כל וצ"ע:

דף מב:

תוס' ד"ה הסבו אין וכו'. תימה אמאי מקשה. עי' רשב"א בחידושיו שבת דף נ"ט ע"ב ד"ה הא יש עליה חותם:

דף מג.

גמ' שאני התם דמגו דקא מהניא ליה הסבה. עי' לעיל דף ל"ט ע"א ברש"י ד"ה זקנה ובתוס' ד"ה נתן:

דף מג:

גמ' ולא היא לאשתמוטי נפשיה. עי' בקרבן עדה בירושלמי נזיר פ"ז דף כ"ה ד"ה איתניה ואנא מלקי. ועי' בתשובת הרלב"ח דף רע"ט ד"ה ובר מן דין:

רש"י ד"ה סמלק וכו' והוא מין עשב. כדאמרינן אח"כ הני סגלי. מבואר דסיגלי לא הוי יסמין. וכמו שפי' רש"י סיגלי (ויול"ש בלע"ז). ועי' רש"י על התורה (בראשית ל יד) ובר"מ שם:

רש"י ד"ה מברך על השמן בורא שמן ערב. עי' לקמן נ"ג ע"א ברש"י ד"ה אין מברכין עליו:

דף מד.

גמ' למעוטי הכוסס את החטה. ע' לעיל ל"ז ע"א תוס' ד"ה הכוסס:

דף מה.

תוס' ד"ה אכל טבל כו' ואפאן ואכלן ומברך. שם ליתא כן. אלא ואפאה והפריש חלה ובירך וצ"ע:

תוס' ד"ה שלשה שאכלו כאחד אין רשאין ליחלק כו' סמיך אסיפא. כעין זה בתוס' גיטין דף פ' ע"ב תוס' ד"ה זו דברי ר"מ וש"נ:

דף מו.

גמ' שהרי פועלי' עוקרין. עי' לעיל דף ט"ז ע"א תוס' ד"ה וחותם וצ"ע:

דף מו:

תוס' ד"ה להיכן וכו'. ולמר מנברך. צ"ל מן נודה לך [רש"א]:

דף מז:

גמ' תשעה וארון. עי' שבת לב ע"א תוס' ד"ה על שקורין ובמהרש"א שם:

דף מח.

גמ' אביי ורבא כו'. בבה"ג הגי' ורבא בר רב חנן:

רש"י ד"ה עד שיאכל כו' ההוא אפי' מדרבנן כו'. וק"ל הא אמרי' שם דאם נשים בברכת המזון דרבנן אין יכולות להוציא לאחרים. וצ"ע:

דף מח:

גמ' יהושע תקן. עיין תשב"ץ ח"ב (ענין קסא):

דף מט.

גמ' והתניא ר' אומר אין חותמין בשתים. עי' פסחים דף קד ע"ב תוס' ד"ה ולית הלכתא:
שם ארבב"ח אר"י הטוב והמטיב צריכה מלכות מאי קמ"ל. ק"ל הא לעיל פליגי בזה בן דוסתאי ורבנן וצ"ע [עי' רשב"א]:
רש"י ד"ה ומ"ד א"צ מלכות וכו'. ומיהו פותח בה בברוך לפי שפתיחתה היא חתימתה. עיין לעיל דף מו ע"א תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא ושם לא נזכר מלכות בברייתא וצ"ע:

דף מט:

תוס' ד"ה אם עבר צופי' כו' הוי לשון ראיה. עי' לקמן סא ע"ב ברש"י ד"ה מן הצופי':
תוס' ד"ה ר"מ סבר כו' ולענין שתיה אומר ר"י דיש להחמיר ולברך. ק"ל היאך שייך להחמיר לברך הא בברכה ספיקא להקל וצ"ע:

דף נא.

גמ' אל תטול חלוקך. מג"א סי' ד סק"א:

דף נא:

גמ' ומשגרו לאנשי ביתו. עי' תוי"ט ריש סוטה ד"ה ריא"א:

דף נג.

גמ' מחצה על מחצה נמי מברך. עי' פר"ח יו"ד סי' קי"ד סק"ו:
רש"י ד"ה מרפא כו' שרגילים לומר כו'. והוא בפרקי דר"א פרק נ"ב מיום שנבראו שמים וארץ לא היה אדם חולה אלא אם היה בדרך או בשוק והיה עוטש ונשמתו יוצא מנחיריו עד שבא יעקב אבינו ובקש רחמים ואמר רבון כל העולמים אל תקח נפשי ממני עד שאצוה את בני ובנותי ונעתר לו לפיכך חייב אדם לומר בעטישתו חיים שנהפך המות הזה לאור שנאמר עטישותיו תהל אור:

דף נד:

גמ' דכתיב וירוממוהו בקהל עם. וקהל מקרי עשרה כמו שפירש"י בכתובות ז ע"ב ד"ה במקהלות:
שם אר"י שלשה צריכין שמור. מג"א סי' רל"ט ס"ק ז:

שם וי"א אף ת"ח. עי' רבינו יונה פ"ק דמסכתין דף ד ע"ב ד"ה שנאמר:
שם ג' דברים המאריך בהן מאריכין. עי' לעיל מז ע"א וצע"ק [ערש"א בח"א]:
תד"ה ארבעה כו' המצויין תחלה. עי' ריש שבת בתוס' ד"ה יציאות:

דף נו.

גמ' א"ל אשתך שכבא. עי' לקמן דף ס"ב ע"א תוס' ד"ה רבא:

דף נז:

גמ' כל מיני עופות. עי' נדה דף כ"ג ע"א בתו' ד"ה קריא שהי' להם גירסא אחרת כאן:

דף נט:

גמ' ואימת הוי אמר אביי. בערוך ערך תמה לא היה לו הגירסא ואימת הוי אמר אביי. וע"ש דכתב ב' פירושים על חמה בתקופת':

דף ס.

גמ' כח דהתירא כו'. עי' רש"ל פסחים ק"ב ע"א ד"ה להודיעך כחו ועי' א"ר סי' כב:
שם כל היכי דדרשת להאי קרא. כעין זה לקמן סג ע"א:
רש"י ד"ה שלא יהא סנדל. שלא תתעבר. עי' נדה דף כה ע"ב תוס' ד"ה קמ"ל:

דף סב:

גמ' אל תקרי אדם. עי' יבמות ס"א ע"א תוס' ד"ה ואין:

דף סג:

גמ' ששה בכרס אחד. בצידה לדרך פרשה שמות כתב בשם המפרשים דז' חדרים יש באשה שלשה מימין ושלשה משמאל ואחד באמצע אם תתעבר מימין יהיו זכרים ובשמאל נקבות ובאמצע טומטום או אנדרוגינוס ונתעברו מכל החדרים רק לא מאמצע דטומטום הוי סימן קללה:

דף סד.

גמ' כל הדוחק את השעה. מג"א רסי' קנו ע"א:
שם כל הנהנה מסעודה. מג"א סוף סי' קנו ורס"י תקס"ח סק"ה: